

Türkmenistanyň Adalat ministrligi
tarapyndan 2012-nji ýylyň 6-njy
martynda 633 san bilen bellige
alyndy

Türkmenistanyň Maliýe ministriniň
2012-nji ýylyň 8-nji fewralyndaky
№ 12-Ö buýrugy bilen tassyklandy

Täjirçilik kärhanalary üçin maliýe hasabatlylygynyň milli standarty 14

„AKTIWLERIŇ GYMMATYNYŇ GAÇMAGY“

Mazmuny	Bölämleriň №
Umumy düzgünler.....	1-6
Kesgitlemeler.....	7
Gymmaty gaçyp biljek aktivi tapawutlandyrmak.....	8-13
Öwezi dolunýan gymmata baha bermek.....	14-31
Gymmaty gaçmaktan çekilen ýitgini ykrar etmek we oňa baha bermek.....	32-35
Gymmaty gaçmaktan çekilen ýitgini rewersirmek	36-44
Maglumaty açmak	45-47
Güýje girýän senesi	48

UMUMY DÜZGÜNLER

1. Şu standartyň maksady kärhananyň öz aktiwlerini olaryň öwezi dolunýan gymmatyndan ýokary bolmadyk ululyk boýunça hasaba almak üçin ulanylan düzgünlerini bellemekden ybaratdyr. Eger aktiwiniň balans gymmaty bu aktivi peýdalanmagyň ýa-da ýerlemeginiň hasabyna öwezi dolunyp bilinjek pul möçberinden ýokary bolsa, onda aktiw onuň öwezi dolunýan gymmatyndan ýokary bolan ululyk boýunça hasaba alynýar. Şeýle ýagdaýda aktiw gymmaty gaçan hökmünde kesgitlenilýär we standart kärhananyň gymmaty gaçmaktan çekilen ýitgini ykrar etmegini talap edýär. Şeýle hem standartda gymmaty gaçmaktan çekilen ýitgini haçan rewersirmekligi görkezilýär we maglumatlary açmagyň tertibi bellenilýär.

2. Şu standart ähli aktiwleriň gymmatynyň gaçyşyny hasaba almak üçin ulanylmalydyr, emele getiriji birligiň we gudwiliň gymmatynyň gaçmagy muňa girmeýär, olar babatynda "Aktiwleriň gymmatynyň gaçmagy" maliýe hasabatlylygynyň halkara standarty ulanylýar.

3. Şu standart gurluşyk üçin şertnamalardan ýüze çykýan ätiýaçlyklara, aktiwlere, gaýra goýlan salgyt aktiwlerine, işgärlere hak-heşdek tölemekden ýüze çykýan aktiwlere ýa-da ýerlemek üçin niýetlenen hökmünde topara bölünen (ýa-da ýerlemek üçin niýetlenen hökmünde topara bölünen, çykyp gidýän topara goşulan)

aktiwlere deşgişlilikde ulanylmaýar, sebäbi şu aktiwlere degişlilikde ulanylýan, maliýe hasabatlylygynyň bar bolan milli standartlarynda olary ykrar etmäge we baha bermäge degişli ýörite talaplar bardyr.

4. Şu standart:

a) "Maliýe gurallary" MHMS-nyň ulanylýan çygrynda bolýan maliýe aktiwleri;

b) "Maýa goýum emlägi" MHMS-na laýyklykda adalatly gymmaty boýunça baha berilýän maýa goýum emlägi;

ç) "Oba hojalyk" MHMS-na laýyklykda, ýerlemek üçin çykdaýylary aýyrmak bilen, adalatly gymmaty boýunça baha berilýän, oba hojalyk işleri bilen baglanyşykly biologik aktiwler babatynda ulanylmaýar.

5. Emma şu standart beýleki standartlara laýyklykda gaýtadan baha berlen ululyk boýunça (ýagny, adalatly gymmaty boýunça) hasaba alynýan (mysal üçin, "Esasy serişdeler" MHMS-na laýyklykda gaýtadan baha berlen gymmaty boýunça hasaba alyş modeli boýunça) aktiwlere degişli ulanylýar.

6. Gaýtadan baha berlen aktiwniň mümkin bolan gymmatynyň gaçmagyny ýüze çykarmak adalatly gymmaty kesgitlemek üçin ulanylan usula baglydyr.

KESGITLEMELER

7. Şu standartda aşakdaky adalgalar görkezilen manylarynda ulanylýar:

Işjeň bazar – aşakda sanalyp geçilýän ähli şertleriň ýerine ýetirilýän bazary:

a) şu bazarda dolanyşykda bolýan harytlaryň birmeňzeş bolmagy;

b) geleşigi amala aşyrmak isleýän satyn alyjylaryň hem-de satyjylaryň islendik wagtda tapylmagy;

ç) baha baradaky maglumatlaryň hemmeler üçin elýeterli bolmagy.

Balans gymmaty – bu toplanan ulanyş tutumy we gymmaty gaçmakdan toplanan ýitgiler aýrylandan soň aktiwniň hasabatda ykrar edilýän gymmatydyr.

Emele getiriji birlik – beýleki aktiwlerden ýa-da aktiwleriň toparlaryndan gelýän pul serişdeleriniň akymalaryna degerli derejede bagly bolmadyk pul serişdeleriniň gelmegini üpjün edýän aktiwleriň tapawutlandyrylýan iň kiçi toparydyr.

Çykyp gitme üçin harajatlar – bu aktiwniň ýa-da emele getiriji birliğin çykyp gitmegi bilen göni bagly bolan goşmaça harajatlardyr, maliýe harajatlary we peýdadan alynýan salgyt boýunça çykdaýylar muňa girmeyär.

Ulanýş tutumy hasaplanylýan ululyk – aktiwniň hakyky gymmaty ýa-da onuň galyndy gymmatyny aýyrmak bilen hakyky gymmatyny çalyşýan başga bir pul möçberi.

Ulanýş tutumy – aktiwniň ulanyş tutumy hasaplanylýan ululygynyň onuň peýdaly ulanylýan möhletine yzygiderli paýlamak.

Ýerlemek üçin harajatlary aýyrmak bilen adalatly gymmat – bu, aktiwniň çykyp gitmegi üçin harajatlary aýyrmak bilen, onuň gowy habarly, şu amaly geçirmäge islegi bolan garaşsyz taraplaryň arasynda geleşikler geçirilende aktiwni ýa-da emele getiriji birliği ýerlemek ýoly bilen alnyp bilinjek pul möçberidir.

Gymmaty gaçmakdan ýitgi – bu aktiwiň ýa-da emele getiriji birligiň balans gymmatynyň onuň öwezi dolunýan gymmatyndan ýokary bolan pul möçberidir.

Aktiwiň ýa-da emele getiriji birligiň öwezi dolunýan gymmaty şu iki ululygyň, ýagny, ýerlemek üçin harajatlary aýyrmak bilen adalatly gymmatynyň ýa-da peýdalanma gymmatynyň ýokary möçberini bolup durýar.

Peýdaly ulanylýan möhleti - bu:

a) kärhananyň aktiwi peýdaly ulanmagy göz önünde tutýan wagt aralygydyr; ýa-da

b) kärhananyň aktiwi peýdalanmaktan almaga garaşýan önümleriň birliginiň ýa-da şoňa meňzeş birlikleriň mukdarydyr.

Peýdalanma gymmaty – bu aktiwden ýa-da emele getiriji birlikden alynmagyna garaşylýan, pul serişdeleriniň geljekki akymalarynyň diskontirlenen gymmatydyr.

GYMMATY GAÇYP BILJEK AKTIWI TAPAWUTLANDYRMAK

8. Aktiw haçan-da onuň balans gymmaty onuň öwezi dolunýan gymmatyndan ýokary bolanda gymmaty gaçan hasap edilýär. Kärhana her bir hasabat senesindäki ýagdaýa görä aktiwiň gymmatynyň gaçmagynyň mümkindigini görkezýän alamatlary ýüze çykarmalydyr. Şunuň ýaly islendik alamat ýüze çykaryllanda kärhana aktiwiň öwezi dolunýan gymmatyna baha bermelidir.

9. Aktiwiň gymmatynyň gaçmagynyň mümkindigini görkezýän alamatlary ýüze çykarmagyň barşynda kärhana, iň bolmanda şu ýagdaýlara seretmelidir:

Daşarky maglumat çeşmeleri

a) döwrüň dowamynda aktiwiň bazar gymmaty wagtyň geçmegine görä ýa-da kadaly peýdalanyşy boýunça garaşlyp bilinjek möçbere garanynda has ýokary ululyk derejesinde azalypdyr;

b) döwrüň dowamynda kärhananyň işleýän tehnologiýa, bazar, ykdysady we hukuk şertlerinde ýa-da aktiwiň niýetlenen bazarynda kärhana üçin ýaramaz netijeleri bolan düýpli üýtgetmeler bolup geçipdir ýa-da ýakyn geljekde bolup geçmegine garaşylýar;

ç) döwrüň dowamynda maýa goýumalarynyň bazar göterim möçberleri ýa-da olaryň peýdalydygynyň beýleki bazar görkezijileri ýokarlanypdyr we bu ýokarlanmalaryň aktiwiň peýdalanma gymmaty hasaplananda peýdalanýlan diskont möçberine täsir etmegi we onuň öwezi dolunýan gymmatyny düýpli azaltmagy ähtimaldyr;

d) kärhananyň arassa aktiwleriniň balans gymmaty onuň bazardaky maýalaşma derejesinden ýokary gelýär;

Içerki maglumat çeşmeleri

e) aktiwiň könelyändigine ýa-da fiziki zeper ýetendigine subutnamanyň bolmagy;

ä) döwrüň dowamynda aktiwiň häzirki ýa-da göz önünde tutulýan ulanyş derejesinde ýa-da usulynda kärhana üçin ýaramaz netijeleri bolan düýpli üýtgemeler bolup geçipdir ýa-da ýakyn geljekde bolup geçmegine garaşylýar. Şunuň ýaly üýtgemelere: aktiwiň boş durmagy, aktiwiň peýdalanylýan işini bes etmek ýa-da bu işi gurluş taýdan üýtgedip guramak meýilnamalary, aktiwi ozal göz önünde tutulan çykyp gitmeli senesinden öň ýerlemek meýilnamalary, şeýle hem aktiwiň peýdaly ulanylýan möhletine bu möhleti näbellilikden wagt boýunça çäklendirilen möhlete geçirmek bilen gaýtadan seredilmegi degişlidir;

f) içerki hasabatlylyk aktiwi peýdalanmagyň häzirki ýa-da geljekki netijeleriniň çak edilýän netijelerden ýaramazdygyny görkezýär.

10. Şu alamatlaryň islendik biri ýüze çykarylanda kärhana öwezi dolunýan gymmata resmi taýdan baha bermegi geçirmäge borçlydyr. Mundan başga-da, gymmaty gaçmagyň haýsydyr bir alamatynyň bardygyna baglylykda kärhana her ýylda peýdaly gulluk etmeli möhleti näbelli bolan maddy däl aktiwi ýa-da heniz peýdalanmak üçin elýeter bolmadyk maddy däl aktiwi, onuň balans gymmatyny öwezi dolunýan gymmaty bilen deňşdirip görmek ýoly bilen, gymmaty gaçmagy babatynda synagdan geçirmelidir. Gymmatyň gaçmagy babatynda şunuň ýaly synag, ony şol bir wagtda her ýylda gaýtalamak şerti bilen, ýylyň dowamynda islendik wagtda ýerine ýetirilip bilner. Dürli maddy däl aktiwler gymmatyň gaçmagy babatynda dürli wagtda synag edilip bilner. Emma, eger şunuň ýaly maddy däl aktiw häzirki ýyllyk döwrüň dowamynda ilki başda ykrar edilen bolsa, ol häzirki ýyllyk döwrüň ahyryna çenli gymmatyň gaçmagy babatynda synag edilmäge degişlidir.

11. Aktiwiň öwezi dolunýan gymmatyna baha bermek zerurlygy kesgitlenende möhümlük ýörelgesi ulanylýar. Mysal üçin, eger ozal geçirilen hasaplamalar aktiwiň öwezi dolunýan gymmatynyň onuň balans gymmatyndan düýpli ýokary gelyändigini görkezzen bolsa, onda kärhana, bu tapawudy aradan aýryp biljek hiç hili waka bolup geçmedik bolsa, aktiwiň öwezi dolunýan gymmatyna gaýtadan baha bermelidir.

12. Eger-de aktiwiň gymmatynyň gaçmagynyň mümkindigini görkezýän alamat bar bolsa, onda bu ýagdaý aktiwiň peýdaly hyzmat etmeli möhletiniň galan bölegine, ondan ulanyş tutumyny almagyň usulyna ýa-da ýatyryş gymmatyna, oňa degişlilikde gymmaty gaçmakdan çekilen haýsydyr bir ýitgi ykrar edilmeyän hem bolsa, maliýe hasabatlylygynyň şu aktiwe degişli ulanylýan milli standartyna laýyklykda gaýtadan seredilmelidigine we düzediş girizilmelidigine şaýatlyk edip biler.

13. Eger aktiw ýerlemek üçin niýetlenen hökmünde topara bölmegiň ölçeglerini kanagatlandyryýan (ýa-da ýerlemek üçin niýetlenen hökmünde topara bölünen çykyp gidýän topara goşulan) bolsa, ol şu standartyň ulanylýan çygryndan çykarylýar we "Ýerlemek üçin niýetlenen uzak möhletli aktiwler" MHMS-na laýyklykda hasaba alyşda görkezilmelidir.

ÖWEZI DOLUNÝAN GYMMATA BAHA BERMEK

14. Şu standart ýerlemek üçin harajatlary aýyrmak bilen aktiwiniň adalatly gymmatynyň has ýokary ululygy hökmünde öwezi dolunýan gymmaty we peýdalanma gymmatyny kesgitleýär. Ýerlemek üçin harajatlary aýyrmak bilen, aktiwiniň adalatly gymmatyny we peýdalanma gymmatyny kesgitlemek ähli ýagdaýlarda zerur bolup durmaýar. Eger bu pul möçberleriniň islendigi aktiwiniň balans gymmatyndan ýokary bolsa, onda bu ýagdaý aktiwiniň gymmatynyň gaçmandygyny we beýleki pul möçberine baha bermegiň zerurlygynyň ýokdugyny aňladýar.

15. Aktiwiniň ýerlemek üçin harajatlary aýyrmak bilen adalatly gymmaty onuň işjeň bazarda dolanyşykda bolmaýan ýagdaýynda hem kesgitlenip bilner. Emma kähalatda ýerlemek üçin harajatlary aýyrmak bilen adalatly gymmaty gowy habarly, şunuň ýaly amallary geçirmegi isleýän taraplaryň arasynda geleşikler geçirilende aktiwini ýerlemekden alnyp bilinjek pul möçberine ygtybarly baha bermek üçin esaslaryň ýokdugy sebäpli kesgitläp bolmaýar. Şeýle ýagdaýda kärhananyň aktiwiniň peýdalanma gymmatyny onuň öwezi dolunýan gymmaty hökmünde kabul etmäge haky bardyr.

16. Aktiwiniň peýdalanma gymmaty ýerlemek üçin harajatlary aýyrmak bilen onuň adalatly gymmatyndan düýpli ýokary gelyär diýip hasap etmäge esaslaryň bolmadyk wagtynda bu soňky ululyk onuň öwezi dolunýan gymmaty hökmünde kabul edilip bilner.

17. Käbir ýagdaýlarda baha bermeler, ortaça görkezijiler we gysgaldylan hasaplamalar şu standartda ýerlemek üçin harajatlary aýyrmak üçin adalatly gymmatyna ýa-da peýdalanma gymmatyna degişlilikde getirilen giňişleýin hasaplamalaryň netijelerine golaýlaşdyrylan, ýeterlik derejede ygtybarly maglumatlary üpjün edýär.

Ýerlemek üçin harajatlary aýyrmak bilen adalatly gymmat

18. Şu aktiwiniň çykyp gitmegine göni degişli bolan goşmaça harajatlary hasaba almak bilen düzediş girizilen, gowy habarly, şunuň ýaly amallary geçirmegi isleýän taraplaryň arasynda geleşikler geçirilende satmak hakynda hökmany güýji bar bolan şertnama boýunça baha ýerlemek üçin harajatlaryň aýrylan adalatly gymmatynyň iň gowy subutnamasy bolup durýar.

19. Eger-de satmak hakynda hökmany güýji bar bolan şertnama ýok bolsa, ýöne aktiw işjeň bazarda satylýan bolsa, onda çykyp gitmegi üçin harajatlary aýyrmak bilen onuň bazar bahasy aktiwiniň ýerlemek üçin harajatlaryň aýrylan adalatly gymmaty bolup durýar. Satyn alyjynyň gündelik bahalary ýok wagtynda, şu geleşigiň geçirilen senesi bilen baha berlen senesiniň arasyndaky döwürde ykdysady şertlerde düýpli üýtgemeler bolup geçmedik bolsa, iň soňky geleşigiň bahasy ýerlemek üçin harajatlary aýyrmak bilen adadatly gymmata baha bermek üçin esas bolup hyzmat edýär.

20. Satmak hakynda hökmany güýji bar bolan şertnama ýa-da aktiw üçin işjeň bazar ýok bolsa, gowy habarly, şunuň ýaly amallary geçirmegi isleýän

biri-birinden garaşsyz taraplaryň arasynda geleşikler geçirilende kärhananyň hasabat senesindeki ýagdaýa görä, çykyp gitmegi üçin harajatlary aýyrmak bilen, aktiwiň çykyp gitmeginden alyp biljek pul möçberini has dogry görkezýän maglumat ýerlemek üçin harajatlary aýyrmak bilen adalatly gymmaty kesgitlemek üçin esas bolup hyzmat edýär. Bu pul möçberi kesgitlenende kärhana şol pudagyň çäklerinde meňzeş aktiwler bilen geçirilen soňky amallaryň netijelerini hasaba alýar. Ýerlemek üçin harajatlary aýyrmak bilen adalatly gymmat mejburi ýerlemegi görkezmeýär, kärhananyň ýolbaşçylygynyň ýerlemegi haýal etmän amala aşyrmaga mejbur bolan ýagdaýlary muňa girmeýär.

21. Borçnamalar hökmünde ykrar edilýänlerden tapawutly çykyp gitmek üçin harajatlar ýerlemek üçin harajatlaryň aýrylan adalatly gymmaty kesgitlenende aýrylýar. Şunuň ýaly harajatlaryň hataryna hukuk hyzmatyny etmek üçin harajatlar, aktiwi söküp aýyrmak üçin harajatlar we aktiwi gaýtadan satmaga taýýarlamak üçin göni goşmaça harajatlar degişlidir.

22. Kähalatlarda aktiwiň çykyp gitmegi satyn alyjynyň öz üstüne borçnama almagyny talap edýär, şol sebäbe görä aktiw üçin hem, borçnama üçin hem ýerlemek üçin harajatlaryň aýrylan adalatly gymmatynyň diňe bir ähmiýeti bolýar.

Peýdalanma gymmaty

23. Aktiwiň peýdalanma gymmaty hasaplananda şu bölekler görkezilmelidir:

a) kärhananyň aktiwden almaga garaşýan geljekki pul serişdeleriniň akymalaryna baha bermek;

b) bu pul serişdeleriniň akymalarynyň möçberinde we möhletlerinde mümkin bolan üýtgemelere degişli garaşmalar;

ç) pullaryň göterimiň töwekgelçiliksiz gündelik bazar möçberi arkaly görkezilen wagtlaýyn gymmaty;

d) şu aktiwe mahsus bolan näbellilik üçin goşmaça töleg; we

e) kärhananyň aktiwden almaga garaşýan geljekki pul serişdeleriniň akymalarynyň ululygy bellenen bazara gatnaşyjylar tarapyndan görkezilýän, geçginsizlik ýaly beýleki ýagdaýlar.

24. Aktiwiň peýdalanma gymmatyna baha bermek şu tapgyrlary öz içine alýar:

a) aktiwi peýdalanmagyň dowam etdirilmegi we onuň gutarnykly çykyp gitmegi bilen baglanyşykly geljekde pul serişdeleriniň gelip gowuşmagyna we gitmegine baha bermek; we

b) bu geljekki pul serişdeleriniň akymalaryna degişli diskont möçberini ulanmak.

25. Peýdalanma gymmaty kesgitlenende kärhana şulara borçlydyr:

a) ýolbaşçylygyň aktiwiň peýdaly gulluk etmeli möhletiniň galan böleginiň dowamynda bar boljak ykdysady şertleriň köplügi babatynda iň gowy hasaplamalaryndan ybarat bolan, esaslandyrylan we subutnamalar bilen berkidilen ýol bermelerden ugur almak bilen, pul serişdeleriniň akymalaryny çaklamaga. Daşarky çeşmelerden alynýan maglumatlara uly ähmiýet berilmelidir;

b) ýolbaşçylyk tarapyndan tassyklanan iň soňky maliýe çykdaýy sanawlaryndan/çaklama baha bermelerden ugur almak bilen, ýöne garaşmalara laýyklykda, aktiwiň öndürijiligini gowulandyrmak ýa-da ýokarlandyrmak boýunça geljekki gurluş taýdan üýtgedip gurmalar ýa-da çäreler bilen baglanyşykly ýüze çykyp biljek geljekde pul serişdeleriniň hasaplamalar boýunça gelmeli we gitmeli islendik möçberini aýyrmak bilen, pul serişdeleriniň akymalaryny çaklamaga. Şu çykdaýy sanawlaryna/çaklama baha bermelere esaslanýan çaklamalar aňrybaş dowamlylygy baş ýyl bolan döwri gurşap almalydyr, has uzak döwrüň esasly bolup biljek halatlary muňa girmeyär.

26. Geljekki pul serişdeleriniň akymalaryna baha bermek şulary öz içine almalydyr:

a) aktiwi peýdalanmagy dowam etdirmekden pul serişdeleriniň gelip gowuşmagyna degişli çaklamalar;

b) aktiwi peýdalanmagy dowam etdirmekden pul serişdeleriniň gelmegini (aktiwi peýdalanmaga taýýarlamak üçin pul serişdeleriniň gitmegini goşmak bilen) emele getirmek üçin gutulgysyz ýagdaýda ýüze çykjak we aktiwe göni degişli edilip ýa-da oňa esasly we zzygiderli paýlanyp bilinjek pul serişdeleriniň gitmegine degişli çaklamalar;

ç) aktiwiň peýdaly ulanylmaly möhletiniň ahyrynda ol ýatyrylanda alynmagy (ýa-da tölenmegi) göz önünde tutulýan pul serişdeleriniň arassa akymalary.

27. Geljekki pul serişdeleriniň akymalaryna baha bermek şulary öz içine almaýar:

a) maliýe işinden pul serişdeleriniň gelmegini ýa gitmegini; ýa-da

b) peýdadan alynýan salgytlaryň gelip gowuşmagyny ýa-da tölenmegini.

28. Geljekki pul serişdeleriniň akymalaryna berilýän baha we diskontyň möçberi umumy hümmetsizlenme sebäpli bahalaryň ýokarlanmagy babatynda zzygiderli ýol bermeleri görkezýär. Şeýlelikde, eger diskontyň möçberi umumy hümmetsizlenme sebäpli bahalaryň ýokarlanmagynyň täsirini öz içine alýan bolsa, onda geljekki pul serişdeleriniň akymalaryna nominal manysynda baha berilýär. Eger diskontyň möçberi umumy hümmetsizlenme sebäpli bahalaryň ýokarlanmagynyň täsirini öz içine almaýan bolsa, onda geljekki pul serişdeleriniň akymalaryna hakyky manysynda baha berilýär (ýöne bahalaryň geljekki özboluşly ýokarlanmagyny we peselmegini öz içine alýar) .

Diskontyň möçberi

29. Salgydyň hasaba alynmazyndan öňki, gündelik bazar baha bermelerini görkezýän möçberi diskontyň möçberi (möçberleri) bolmalydyr:

a) pullaryň wagtlaýyn gymmaty; we

b) geljekki pul akymalaryna baha berlende düzediş girizilmedik, şu aktiwe aýratyn mahsus bolan töwekgelçilikler.

30. Pullaryň wagtlaýyn gymmatyna we şu aktiwe aýratyn mahsus bolan töwekgelçiliklere gündelik bazar baha bermelerini görkezýän möçbere şunuň ýaly aktiwler üçin gündelik bazar amallarynda göz önünde tutulýan möçberiniň esasynda

ýa-da peýdaly hyzmat etmegi mümkin möhletleri we töwekgelçilikler boýunça seredilýän aktiwe meňzeş bolan bir aktiwi (ýa-da aktiwler bukjasy) bar bolan, nyrh kesilen kärhananyň maýasynyň ortaça ölçenen gymmatynyň esasynda baha berilýär. Emma aktiwiň peýdalanma gymmatyna baha bermek üçin ulanylýan diskont möçberi (möçberleri) geljekki pul serişdeleriniň akymlyryna baha berlende düzediş geçirilen töwekgelçilikleri görkezmeli däldir. Tersine bolan ýagdaýynda ýol bermeleriň netijeleri iki gezek hasaplanar.

31. Aktiwe mahsus bolan möçberiň gönüden-göni bazarda alnyp bilinmedik ýagdaýynda kärhana diskont möçberine baha bermek üçin çalşyjylary peýdalanýar.

GYMMATY GAÇMAK DAN ÇEKILEN ÝITGINI YKRAR ETMEK WE OŇA BAH A BERMEK

32. Eger aktiwiň öwezi dolunýan gymmaty onuň balans gymmatyndan pes bolsa, onda balans gymmaty aktiwiň öwezi dolunýan ululygyna çenli azaldylmalydyr. Bu azaldylma hem gymmaty gaçmakdan çekilen ýitgi bolup durýar.

33. Gymmaty gaçmakdan çekilen ýitgi, eger aktiw beýleki standarta laýyklykda (mysal üçin, "Esasy serişdeler" MHMS-na laýyklykda gaýtadan baha berlen gymmat boýunça hasaba alyş usuly boýunça) gaýtadan baha berlen ululyk boýunça görkezilmeýän bolsa, gönüden-göni peýdada ýa-da ýitgide ykrar edilmäge degişlidir. Gaýtadan baha berlen aktiw boýunça gymmaty gaçmakdan çekilen islendik ýitgi şunuň ýaly beýleki standarta laýyklykda, gaýtadan baha bermekden azalma hökmünde ykrar edilmäge degişlidir.

34. Gaýtadan baha berilmedik aktiw boýunça gymmaty gaçmakdan çekilen ýitgi jemi peýda barada hasabatda ykrar edilýär. Emma, gaýtadan baha berlen aktiw boýunça gymmaty gaçmakdan çekilen ýitgi, diňe gymmaty gaçmakdan çekilen ýitginiň şu aktiwe gaýtadan baha bermekden alnan goşmaça maýanyň ululygyndan ýokary geçmeýän ýagdaýynda şu aktiwe gaýtadan baha bermekden alnan goşmaça maýanyň gönüden-göni azalmagy hökmünde ykrar edilýär.

35. Gymmaty gaçmakdan çekilen ýitgi ykrar edilenden soň şu aktiwden ulanyş tutumlaryndan geçirimlere, aktiwiň ýatyryş gymmatyny (eger bu bar bolsa) aýyrmak bilen, onuň üýtgedilen balans gymmatyny onuň peýdaly gulluk edýän möhletiniň galan böleginiň dowamynda yzygiderli esasyda paýlamak üçin geljek döwürlerde düzediş girizilmelidir.

GYMMATY GAÇMAK DAN ÇEKILEN ÝITGINI REWERSIRLEMEK

36. Kärhana her bir hasabat döwründäki ýagdaýa görä, gudwili aýyrmak bilen, aktiw babatynda geçen döwürlerde ykrar edilen gymmaty gaçmakdan çekilen ýitginiň mundan beýläk ýokdugynyň ýa-da azalandygynyň haýsydyr bir alamatlarynyň bardygyny ýa-da ýokdugyny ýüze çykarmalydyr. Şunuň ýaly islendik alamat ýüze çykarylanda kärhana bu aktiwiň öwezi dolunýan gymmatyna baha bermäge borçlydyr.

37. Gudwili aýyrmak bilen, aktiw babatynda geçen döwürlerde ykrar edilen gymmaty gaçmakdan çekilen ýitginiň mundan beýläk ýokdugynyň ýa-da azalandygynyň haýsydyr bir alamatlaryny ýüze çykarmak bilen, kärhana, iň bolmanda, şu ýagdaýlary hasaba almaga borçlydyr:

Daşarky maglumat çeşmeleri

- a) döwrüň dowamynda aktiwiň bazar gymmaty düýpli artypdyr;
- b) döwrüň dowamynda kärhananyň işleýän tehnologik, bazar, ykdysady we hukuk şertlerinde ýa-da aktiwiň niýetlenen bazarynda kärhana üçin amatly netijeleri bolan düýpli üýtgetmeler bolup geçipdir ýa-da ýakyn geljekde bolup geçer;
- ç) döwrüň dowamynda maýa goýumlarynyň bazar göterim möçberleri ýa-da olaryň peýdalylygynyň bazar ölçegleri peselipdir we bu peselmeleriň aktiwiň peýdalanma gymmaty hasaplananda peýdalanylýan diskont möçberine täsir eder we onuň öwezi dolunýan gymmatyny düýpli artdyrrar;

Içerki maglumat çeşmeleri

d) döwrüň dowamynda aktiwiň häzirki ýa-da göz önünde tutulýan ulanyş derejesinde ýa-da usulynda kärhana üçin amatly netijeleri bolan düýpli üýtgetmeler bolup geçipdir ýa-da ýakyn geljekde bolup geçmegine garaşylýar. Şunuň ýaly üýtgetmeler döwrüň dowamynda aktiwiň öndürjiliginini gowulandyrmak ýa-da ýokarlandyrmak ýa işiň şol aktiwiň degişli görnüşini gurluş taýdan üýtgedip guramak maksady bilen çekilen harajatlary öz içine alýar;

e) içerki hasabatlylyk aktiwiň öndürjiligininiň çak edilýän derejeden ýokarydygyny ýa-da ýokary boljakdygyny görkezýär.

38. Eger gudwili aýyrmak bilen, aktiw babatynda ykrar edilen gymmaty gaçmakdan çekilen ýitginiň mundan beýläk ýokdugynyň ýa-da azalandygynyň alamaty bar bolsa, onda bu peýdaly hyzmat etmeli möhletiniň galan bölegine, ulanyş tutumynyň alynýan usulyna ýa-da ýatyryş gymmatyna, şu aktiw boýunça ýitginiň rewersirlenmeýän ýagdaýynda hem, şu aktiw babatynda ulanarlykly maliýe hasabatlylygynyň milli standartlaryna laýyklykda gaýtadan seredilmelidir we düzediş girizilmelidir.

39. Gudwili aýyrmak bilen, aktiw babatynda geçen döwürlerde ykrar edilen gymmaty gaçmakdan çekilen ýitgi, eger gymmaty gaçmakdan soňky gezek ýitgi çekilen pursatyndan soň şu aktiwiň öwezi dolunýan gymmaty kesgitlenende peýdalanylýan baha bermelerde üýtgeşme bolup geçen bolsa, rewersirlenmäge degişlidir. Şeýle ýagdaýda aktiwiň balans gymmaty onuň öwezi dolunýan gymmatyna çenli artdyrylmaga degişlidir. Bu artdyрма gymmaty gaçmakdan çekilen ýitginiň rewersirlenmegi bolup durýar.

40. Gudwili aýyrmak bilen, gymmaty gaçmakdan çekilen ýitginiň rewersirlenmeginiň hasabyna aktiwiň artan balans gymmaty, eger geçen ýyllarda aktiw üçin gymmaty gaçmakdan çekilen ýitgi ykrar edilmedik ýagdaýynda

kesgitlenip bilinjek (ulanyş tutumyny aýyrmak bilen) balans gymmatyndan ýokary bolmaly däldir.

41. Aktiwiniň balans gymmatynyň eger geçen ýyllarda aktiw üçin gymmaty gaçmakdan çekilen ýitgi ykrar edilmedik ýagdaýynda kesgitlenip bilinjek (ulanyş tutumyny aýyrmak bilen) balans gymmatyndan ýokary bolan islendik artan möçberi (gidwilden başga) gaýtadan baha berme bolup durýar. Şunuň ýaly gaýtadan baha bermegi hasabatda görkezmek üçin kärhana aktiw babatynda maliýe hasabatlylygynyň degişli standartyny ulanýar.

42. Gudwili aýyrmak bilen, aktiwiniň gymmatynyň gaçmagyndan çekilen ýitginiň rewersirlenmegi, eger bu aktiw beýleki standarta laýyklykda gaýtadan baha berlen ululyk boýunça hasaba alyşda görkezilmeýän bolsa, gönüden-göni peýdada ýa-da ýitgide ykrar edilmäge degişlidir. Gaýtadan baha berlen aktiw boýunça gymmaty gaçmakdan çekilen ýitginiň islendik görnüşde rewersirlenmegi şunuň ýaly beýleki standarta laýyklykda gaýtadan baha bermekden alnan ýokarlanma hökmünde hasaba alynmaga degişlidir.

43. Gaýtadan baha berlen aktiw boýunça gymmaty gaçmakdan çekilen ýitginiň rewersirlenmegi "gaýtadan baha bermekden alnan ösüş" ady bilen gönüden-göni öz maýasynyň hasabyna kreditlenilýär. Emma, eger şol bir gaýtadan baha berlen aktiw boýunça gymmaty gaçmakdan çekilen ýitgi ozal peýdada ýa-da ýitgide ykrar edilen bolsa, onda şunuň ýaly ýitginiň rewersirlenmegi hem peýdada ýa-da ýitgide ykrar edilýär.

44. Gymmaty gaçmakdan çekilen ýitginiň rewersirlenmegi ykrar edilenden soň aktiw üçin ulanyş tutumlary, onuň ýatyryş gymmatyny aýyrmak bilen (eger bu bar bolsa), üýtgedilen balans gymmatyny onuň peýdaly hyzmat edýän möhletiniň galan böleginiň dowamynda yzygiderli esasyda paýlamak bilen, geljekki döwürler üçin düzediş girizilmelidir.

MAGLUMATY AÇMAK

45. Aktiwleriň her bir topary boýunça kärhana şu maglumatlary açmaga borçlydyr:

a) döwrüň dowamynda peýdada ýa-da ýitgide ykrar edilen, gymmaty gaçmakdan çekilen ýitgileriň pul möçberini we bu ýitgileriň görkezilýän, jemi peýda barada hasabatyň gönümel maddasyny (maddalaryny);

b) döwrüň dowamynda peýdada ýa-da ýitgide ykrar edilen, gymmaty gaçmakdan çekilen ýitgileriň rewersirlenen pul möçberini we bu ýitgileriň görkezilýän, jemi peýda barada hasabatyň gönümel maddasyny (maddalaryny);

ç) döwrüň dowamynda gönüden-göni öz maýasynyň hasabynda ykrar edilen, gaýtadan baha berlen aktiwler boýunça gymmaty gaçmakdan çekilen ýitgileriň pul möçberini;

d) döwrüň dowamynda gönüden-göni öz maýasynyň hasabynda ykrar edilen, gaýtadan baha berlen aktiwler boýunça gymmaty gaçmakdan çekilen ýitgileriň rewersirlenen pul möçberini;

e) gymmaty gaçmakdan çekilen ýitgileriň ykrar edilmegine we rewersirlenmegine getiren wakalary we ýagdaýlary.

Häsiyeti we kärhananyň işinde peýdalanylyşy boýunça meňzeş bolan aktiwler topary aktiwleriň derejesi bolup durýar.

46. Maglumatlar aktiwleriň şu derejesi üçin açylýan beýleki maglumat bilen bilelikde berlip bilner. Mysal üçin, bu maglumatlar "Esasy serişdeler" MHMS-na laýyklykda, esasy serişdeleriň ýylyň başyndaky ýa-da ahyryndaky balans gymmatynyň deňşdirmesine goşulyp bilner.

47. Kärhana tarapyndan döwrüň dowamynda aktiwleriň öwezi dolunýan gymmaty kesgitlenende peýdalanylýan ýol bermeleriň açylmagy makullanylýar.

GÜÝJE GIRÝÄN SENESI

48. Maliýe hasabatlylygynyň şu standarty 2013-nji ýylyň 1-nji ýanwaryndan güýje girýär.

Goşundy

Şu standart maliýe hasabatlylygynyň halkara standarty 36 "Aktiwleriň gymmatynyň gaçmagy" (IAS 2009) laýyklykda işlenip taýýarlandy, şu aşakdakylardan başgasy:

käbir bölümlere olaryň has-da düşnükli bolmagy üçin düzediş girizildi;

emele getiriji birligiň we gudwiliň gymmatynyň gaçmagyny ykrar etmek hakyndaky düzgünler aýryldy, olar babatynda "Aktiwleriň gymmatynyň gaçmagy" MHHS 36 ulanylýar;

ýokarda görkezilen aýyrmalar bilen baglanyşykly, maglumatlary açmaga bildirilýän käbir talaplar aýryldy.